

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: DUMINEC'A.

<p>PRETTULU ABONAMENTULUI.</p> <p>Pentru Austro-Ungari'a: Pe unu anu 5 fl.—cr., pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr. Pentru Romani'a si strainetate: Pe unu anu 14 fr., pe jumetate anu 7 franci.</p>	<p>PRETIULU INSERTIUNILORU:</p> <p>Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.; si mai sus 5 fl v. a.</p>	<p>Correspondentiele sè se adreseze Redactiunei „BISERIC'A si SCÓL'A.“ Èr banii de prenumeratiune la TIPOGRAFIA DIECESANA in ARAD.</p>
---	---	--

Unu nou proiectu de lege.

Dlu ministru regiu ungaru de culte si instructiune publica a substernutu dilele trecute dietei din Budapest'a unu proiectu de lege, carele ne inspira cele mai mari ingrijiri cu privire la sustiènerea scólor nòstre elementarie din comunele mai serace.

Prin acestu proiectu se intentionéza, cá dispositiunile legii regnicolarie din 1868, cari reguléza salariulu invetiatoriloru dela scólele poporale elementarie se se estinda si asupra invetiatoriloru dela scólele poporale sustienute de confessiuni; si incât sustienetorii acestor scóle nu vor ingrijí, cá invetiatorii se aiba salariulu minimalu, prescriu de legea regnicolaria, — autoritátile confessionale sunt detórie a se adresá la ministru pentru ajutoriu dela statu spre acoperirea sumei, carea mai lipsesce; ér daca statulu contribue cu unu adaosu de ajutoriu, care in trece sum'a de 50 fl. v. a. — instituirea invetiatoriului atérna dela aprobarea ministrului de culte si instructiune publica, carele póte esceptioná pre alesii invetiatori din punctul de vedere basat pre lege, din punctu de vedere moralu, seau de statu, si ordinéza a se alege altu individu; si daca promovarea (alegerea) noua da ansa si in alu doilea róndu la esceptionare din partea ministrului, in acelu casu pre invetiatoriu lu-denumesce ministrulu de culte si instructiune publica, fara a mai ascultá pre sustiènétoriulu scólei. De asemenea se intentionéza, cá disciplin'a asupra invetiatorilor in astfeliu de scóle ajutate de statu cu sum'a de preste 50 fl. v. a. se-se eserceze cu ingerinti'a ministrului de culte si a organelor politice etc.

Vom trebui se-ne ocupàm multu de acestu proiectu de lege, pentru ca elu faptice contiène disputetiuni, cari stau in contradicere directa cu autonomi'a confessiunilor, garantata prin legi fundamentale si chiar prin legea scolaria regnicolaria din 1868, — ér incât pentru noi, pentru biseric'a greco-orientala, si cu statutulu nostru organicu.

Si deci autoritátile nòstre confessionale facia cu acestu proiectu de lege pentru a sustièné scólele nòstre din comunele mai serace vor avé de nou sarcin'a grea de a-si indreptá atentiunea si lucrarea in doue directiuni, si anume: a aperá si in privinti'a acestor scóle autonomi'a bisericésca si totu de odata a face totu posibilulu, cá salariile invetiatoresci si la aceste scóle se-se completeze la minimulu prescriu de lege.

In ceea ce privesce partea prima: aperarea autonomiei bisericesci, speràm, ca autoritátile nòstre confessionale si-vor face detorinti'a.

Punctulu alu doilea inse: de a face totu posibilulu, cá salariile invetiatorilor se-se completeze la minimulu pretinsu de lege, — recere intre grelele imprejurári ale vietii de astadi o munca si o lupta din cele mai grele, pentru ca de esemplu la noi in eparchi'a Aradului intre 600 de comune bisericesci sunt cam 200 de comune mici si serace, cari in starea lor de astadi si cu sarcinile si greutátile, pre cari trebuie se-le supórté poporulu nostru, avisate fiind numai la puterile lor, — nu vor poté, cá intr'unu terminu atât de scurtu, precum lu-prevede proiectulu de lege din cestiune, se completeze salariulu invetiatorescu pana la minimulu prescriu de lege.

Si deci aceste còmune au faptice trebuintia de ajutoriu.

Statulu, dice proiectulu de lege, are intentiunea de a-le veni in ajutoriu, inse astfeliu, ca unde ajuta statulu la completarea salariulu invetiatorescu cu o suma, carea tréce preste 50 de fiorini, — se devina aprópe intru tóte singuru stepanu preste scóla; ér drepturile comunelor bisericesci si dreptulu de administrare si dispusetiune alu confessiunilor, garantatu prin legi fundamentale, se-se reduca facia de astfeliu de scóle ajutate de statu, aprópe la nimic'a.

Aici credem deci, ca este locul, cá se spunem, ca comunele nòstre si cele mai serace au facut totu ceea ce au potut pentru scólele lor si pana acum,

si nici un'a din aceste comune nu voiesce a-se re-trage dela sacrificie pre viitoriu, — pentru ca in poporu a prins deja redacini tendenti'a de a exerciá drepturile, pre cari li-le acórda legile facia de scóle. Cu atát mai putièn vor poté renuciá vre odata confessiunile cá atari si autoritátile nóstre confessionale dela exercitiulu acestor drepturi.

Si deci consecinti'a naturala este, ca autoritátile confessionale ale eparchieloru se studieze, se caute, si se afle mijlócele, prin cari sè se póta veni intr'ajutoriu tuturor comuneloru serace intru sustienerea scóloru loru.

Acestoru comune le trebuiesce inse ajutoriu grabnicu. Si deci studiulu mijlóceloru, prin cari s'ar poté ajutá este astadi mai multu decât ori când pentru biseric'a nóstra o cestiune de urgentia, de óre-ce bisericei nu-i este permis a lasá cev'a din drepturile sale mai cu seama in cestiuni, cari se referescu la educatiunea generatiuniloru viitórie.

Spre a poté deci provocá luarea aminte a factoriloru chiamati a lucrá in acésta directiune si in specialu a autoritátiloru nóstre bisericesci, — ne permitemu a inregistrá aici unele modalitáti, — prin cari, credemu noi, ca s'ar poté veni in ajutoriu comuneloru serace intru sustienerea scóloru loru, si anume:

1. Sè se incerce modalitatea, cá unde imprejurările permitu, sè se imbine 2—3 comune mici pentru sustienerea scólei si pentru completarea salariulu invetiatorescu pana la minimulu prescisu de lege.

2. Fiind un'a din detorintiele principale ale bisericii de a ingrijí de educatiunea generatiuniloru viitórie in spiritu crestinescu, eparchiele se ingrijésca a face in bugetele loru tóte reductiunile possibile in alte spese, pentru cá se póta concurge cu atát mai multu si ele insele la ajutorarea scóloru din comunele serace cu sumele, ce se vor aretá de lipsa; si

3. Eparchiele se ingrijésca apoi a aflá si alte mijlóce, staruind pentru esemplu, cá comunele bisericesci mai mari se contribue cu câte o suma óre-care din venitul capitaleloru bisericesci la ajutorarea scóloru din comunele serace.

Vor mai fi, si se vor mai poté, credemu noi, aflá si alte mijlóce, prin cari s'ar poté ajutará comunele serace. Chiar pentru a provocá studiu asupra acestoru mijlóce ne-am permis a atrage aténtiunea factoriloru chiamati asupra acestei cestiuni, carea este de o fórte mare insemnatate.

Pentru chiarificare.

II.

S'a întemplat mai deunadi o alegere de deputatu dietalu in cerculu Becicherecului micu, in comitatulu Temisiorii; si „Luminatoriulu“ vorbind despre acea alegere in nrulu sêu dela 6/18 Noemvre a. c. mai antaiu espune scirea: „ca candidatu a fost fibirêulu cercului; ca P. S. S. Episcopulu din Arad a trait cu acestu fibirêu in asia relatiuni

a mice, încât data ocazione i-a facut si visita speciala in Temisiora bagseama pentru servitiu, si acum verosimila trebuit se-se dovedésca reciprocitatea“; si apoi basandu-se „Luminatoriulu“ pre acésta scire propria a s'a a ridicat de nou grave invinuiuri in contra Pré Santiei Sale parintelui Episcopu alu Aradului, — invinuiuri, pre cari le-a continuat, si inmultit si in numerulu sêu dela 5 Decemvre nou a. c. — invinuinđ in acestu numeru alu sêu, pre Pré Santi'a S'a, cá ar fi avend „metoda si maniera despotica si neconstitutionala“ si ca din caus'a acestei metode si maniere nu ar fi participat „fruntasii din clerulu diecesei aradane la conferinti'a nationala electorala din Sibiiu“ etc. etc.

Ne vom ocupá in specialu si de aceste doue reflesiuni si plasmuiuri ale „Luminatoriulu.“

Mai nainte inse de a face acést'a constatám, ca „Luminatoriulu“ dupa ce s'a întemplat alegerea de deputatu din cerculu Becicherecului micu, a dat acelei alegeri o deosebita aténtiune si multa importantia. Dar in cele multe scrise cu privire la acea alegere n'a potut inregistrá nici macar unu unicu casu concretu, din carele s'ar poté vedé, seau cel putièn „deduce“, ca Pré Santi'a S'a ar fi influentiat acea alegere, si prin carele „Luminatoriulu“ si-ar poté justificá mácar in aparentia multele invinuiuri ridicate de dênsulu si din incidentulu acelei alegeri in contra Présantiei Sale.

Si deci tóta cladirea de invinuiuri ridicata de „Luminatoriulu“ din incidentulu acelei alegeri este o cladire ridicata pre nasipu, si lipsita de ori ce basa reala; si deci ni-se obtrude intrebarea, ca óre ce a potut indemná pre „Luminatoriulu“ a plasmui si a zidí acésta ingeniósca cladire?

„Luminatoriulu“ respundiënd insusi la acésta intrebare dechiara, ca: pentru „adeveru, dreptate, autonomia bisericésca etc. etc.

Cautand si noi dupa „adeveru“ si dupa „dreptatea,“ invocata de „Luminatoriulu“ spre a-si justificá invinuirile ridicate in contra Pré Santiei Sale din incidentulu alegerii din Becicherecu am aflat pre partea „adeverulu“ si a „dreptatii“ urmatórele:

In părtilé nóstre este datina, ca Episcopii tuturor confessiunilor, când intreprindu visitatiuni canonice in eparchiele lor sunt întempinati si bineventati din partea autoritátilor politice si in specialu de pretorii cercuali. Datina este apoi, cá Episcopii din a lor parte la astfelu de ocazioni se faca visite „oficiale“ sieflor autoritátilor si altor onoratori din locurile, pre cari le visitéza. In conformitate cu acésta datina Pré Santi'a S'a cu ocaziunea unei visitatiuni canonice, intreprinsa in părtilé Temisiorii a fost întempinatu de fibirêulu de acolo; ér Pré Santi'a S'a pre langa alte visite „oficiale“ in Temisior'a a cercetat si pre protopretorele cercului; ér acést'a si din incidentulu atentatulu sêrbiloru din

Mehal'a asupra scólei romanesci de acolo; ér acést'a s'a întemplat de multu, înainte cu trei ani, si adeca într'unu timpu, când nici nu putea nici chiar visá nimenea de alegerea de deunadi, din 10 Noemvre a. c. din Becichereculu micu.

De altcum asupra întrebării, ca pre ce se bazeza invinuirile, ridicate de „Luminatoriulu“ in contra Pré Santiei Sale, s'a pronunciat in modu autenticu si nendoiosu insusi dlu Paul Rotariu, redactorulu „Luminatoriului“ in respunsulu sêu publicatu in „Gazet'a Transilvaniei“ din 16/28 Noemvre a. c.

In acestu respunsu Dlu Rotariu insusi dechiara in modu destul de categoricu, ca totu ceea ce a scrisu dênసుulu in contra Pré Santiei Sale din incidentulu alegerii din Becichereculu micu „a scris numai deductivu, cá eventuale possibilităti“ seau cu alte cuvinte s'au scrisu cá suspitiuni, lipsite de ori ce basa reala.

Astfelu vorbesce insusi dlu Paul Rotariu despre fétulu sêu propriu: invinuirile ridicate de „Luminatoriulu“ in contra Pré Santiei Sale din incidentulu alegerii din Becicherecu; si stand lucrulu astfelu precum ne spune insusi dlu Rotariu in modu destul de categoricu — ni-se obtrudu in modu, involuntariu urmatórele întrebări si anume:

Óre cum se potrivesc cu „adeverulu si cu dreptatea“, — pre cari dice „Luminatoriulu“, ca le apera, cu faptulu recunoscutu si constatat de insusi dlu P. Rotariu, ca „Luminatoriulu“ a redicat grave invinuirii in contra Pré Santiei Sale din incidentulu alegerii din Becicherecu, fara se aiba cea mai mica basa reala, numai asia pre „deductiuni si eventuale possibilităti“? Cum se potrivesc acele „eventuale possibilităti“ cu „adeverulu si cu dreptatea“, pre cari de atâtea ori este trebuintia, cá se intoneze „Luminatoriulu“ ca le propaga, si servesc?

Si daca dlu P. Rotariu insusi a facut dechiartinea in „Gazet'a Transilvaniei“, ca tóte cele publicate de „Luminatoriulu“ din incidentulu alegerii din Becicherecu sunt numai „deductiuni si eventuale possibilităti“, seau cu alte cuvinte suspitiuni, lipsite de ori ce temeiu, cum vine, ca „Luminatoriulu“ redigeat de acelasi dnu Rotariu si dupa ce s'a publicat respunsulu seu in „Gazet'a Transilvaniei“? ridica alte noue invinuirii in nrulu sêu dela 5 Decemvre?

Lasand se rêsponda la aceste întrebări publiculu nepreocupat constatâm ca chiar dupa rêsponsulu publicatu de dlu Rotariu in „Gazet'a Transilvaniei“ tóte invinuirile ridicate de „Luminatoriulu“ in contra Pré Santiei Sale din incidentulu alegerii din Becicherecu sunt o inventiune, o scornitura a „Luminatoriului.“

Lamurita fiind, credem, pre deplin acésta inventiune se trecem la altu casu:

„Luminatoriulu“ in nrulu sêu dela 5 Decemvre

dechiara, ca Pré Santi'a S'a ar fi avênd „o metoda si maniera despotica si neconstitutionala.“

Acésta invinuire nu o audim acum pentru antai'a data dela „Luminatoriulu“; si deci pentru lamuire si „luminare“ ne vom ocupá de dens'a cev'a mai in specialu, purcediend chiar dela definitiunea conceptului „despotu.“

Sub „despotu“ intielege lumea astadi, si totu asia a intieles totdeun'a: unu omu, carele ocupand o functiune publica, face ceea ce elu voiesce, de capulu lui, fara se dea cuiv'a seama de ceea ce face, — unu omu, carele cunósce, si-si impune in tóte causele numai o singura vointia, si anume vointi'a s'a propria, fara se suferi, cá se-se póta vre odata afirmá si o alta vointia in acele cause. Unu astfelu de omu este, si se numesce „despotu“; si numai unui astfelu de omu i-se póte imputá „metoda si maniera despotica si neconstitutionala.“

Purcediend de aici, adeca dela acésta definitiune, si privind preste viéti'a si activitatea, desvoltata de Pré Santi'a S'a într'unu lungu siru de ani atát cá parochu si protopresviteru in archidies'a transilvana într'unu timpu de unu patrariu de secolu, cât si cá vicariu alu Oradii mari, si cá Episcopu alu eparchiei Aradului in timpu de aprópe 17 ani, — nu numai ca nu aflâm nici unu singur casu, carele barem in aparentia se conglasuiésca cu invinuirile „Luminatoriului“; ci chiar contra aflâm, ca Pré Santi'a S'a prin activitatea s'a desvoltata cá parochu si protopresviteru in archidieces'a transilvana a fost distinsu si iubit de Marele Andreiu; si iubit si chiar adorat de cleru si de poporu, — unu lucru acest'a, — carele remane cá faptu positivu si pre carele ori câte invinuirii s'ar ridicá din partea „Luminatoriului“, nu-lu va mai poté schimbá nimenea; ér in ceea ce privesce activitatea Pré Santiei Sale, cá Episcopu alu Aradului, — istori'a eparchiei este, si remane o vecinica si nendoiósa marturia pre de o parte despre o actiyitate din cele mai manóse, recunoscuta si constatata in diferite rënduri si la diferite ocațiuni de insasi eparchi'a; ér pre de alta parte acésta istoria ne dovedesce cu o elocenta putere de dovéda, ca Pré Santi'a S'a in totu timpulu, de când functionéza cá Episcopu alu acestei eparchii, totdeun'a a procesu intru resolvirea tuturor agendelor in deplina si perfecta armonia cu reprezentanti'a eparchiei: cu consistoriulu si sinodulu eparchialu, — si in urmare in deplina si perfecta armonia cu vointi'a eparchiei.

Este deci, si remane faptu afara de tóta indoíel'a, ca „despotismulu“, pre carele lu-insinua „Luminatoriulu“ Pré Santiei Sale, cá si alte multe insinuári si invinuirii ale acestui jurnal, este numai o inventiune, o scornitura, lipsita de ori ce temeiu si de ori ce basa reala.

Dar fiindca „Luminatoriulu“ a vorbit despre „despotismu“ se-ne fia permis si noue a aminti si

constată aici, ca am vediat, durere, incercandu-se a se formá din partea cuiv'a unu soiu de „despotismu“ in o corporatiune bisericesca din eparchi'a nóstra. In acésta corporatiune adeca am vediatu, ca vointi'a bisericeii s'a esprimat prin o maioritate de siesedieci si patru voturi contra unui singuru votu; si totusi acelu unicu votu a incercat tóte mijlócele, cá se zardnicésca vointi'a bisericeii, esprimata intr'unu modu atât de vediatu. Daca „Luminatoriulu“ ar „sbiciui“ acestu soiu de „despotismu“, — de sigur ar avé dreptate.

Chiar acést'a este lucru curiosu si nentielesu, ca „Luminatoriulu“ facia de acestu „despotismu“ pre carele lu-cunósce bine, tace, si nu-lu „sbiciu-iesce.“

Dar se mergem mai departe :

„Luminatoriulu“ dice adeca, ca din caus'a „manierii despotice“ a Pré Santiei Sale n'aru fi participat „fruntasii clerului diecesei aradane la conferinti'a nationala electorala din Sibiu.“

In punctulu acést'a se-ne fia permis, cá pre de o parte se-i spunem ca la acea conferintia au participat multi frantasi din eparchi'a Aradului : preoti, asesori consistoriali si alti frantasi, si anume toti cei ce au fost alesi, si au primit spre acestu scopu mandatu dela alegători ; ér pre de alta parte rogám pre „Luminatoriulu“, cá se numésca cu numele mâcar pre unu singuru individu, carele ar fi fost opritu de Pré Santi'a S'a de a participá la acea conferintia.

Fiind inse deplin siguri, ca „Luminatoriulu“ nu va poté numi nici odata unu astfelu de individu, deórece nu esista, — constatám, ca si acésta invinuire este numai o inventiune, o scornitura a „Luminatoriului.“

Urmarind mai departe cele publicate de „Luminatoriulu“ aflám si urmatoriulu casu si anume :

Pré Santi'a S'a parintele Episcopu alu Aradului in calitate de Archiereu si Parinte alu preotimei sale eparchiale prin cerculariulu dto 20 Octomvre a. c. Nru 4896 a atras atentiunea preotimei sale asupra imprejurării : ca ómeni demni de crediementu i-au reportat, ca unii preoti nu aru fi cu destula ingrijire intru implinirea detorintielor lor pastorale. Si deci in acelu cerculariu Pré Santi'a S'a a sfatuit pre preotime, cá se ingijésca a-si implini regulat si consciintios tóte detorintiele impreunate cu chiamarea preotiésca.

Astfelu de cercularie si epistole pastorale emitu Episcopii tuturor neamurilor dela inceputulu bisericeii, si pana in diu'a de astadi ; si au de scopu, cá prin ele se-se sustiêna legatur'a canonica, carea dupa santele asiedieminte ale bisericeii nóstre esista, si trebuie se esiste intre Episcopulu eparchiotu si preotimea eparchiei sale.

„Luminatoriulu“ inse nu scim, cum, cum nu, a capétat dela cinev'a unu esemplariu din acelu cerculariu ; si fara se tiêna contu de imprejurarea, ca

in elu vorbesce Archiereulu in modu confidentu cu preotimea s'a, l'a publicat in numerulu sêu din 9 Decemvre cal. nou a. c. infacisiandu-lu publiculni, cá pre unu actu, care „este in stare se lumineze, si se esplice cu claritate unele fenomene si lucruri din dieces'a, in care acestu cerculariu a vediat lumin'a dilei acum la incheierea seclului presentu ;“

Ca a fost motivata, seau nu, edarea acelu cerculariu de natura curat spirituala, si nu de natura administrativa bisericesca, din partea Pré Santiei Sale nu cercetám, si nici nu ne este iertatu a cercetá, pentru ca pentru astfelu de acte Episcopulu si-are dupa „legile bisericesci“ Judecatoriulu sêu.

Unu lucru inse credem, ca suntem detori a constatá, si anume : ca fiecare parinte este detoriu, cá se privegheze asupra portării fiilor sêi, si daca observéza scaderi, se-i sfatuiésca parintesce si in modu confidentialu a-se abate dela acele scaderi ; si deci in acelu cerculariu alu Pré Santiei Sale nici unu omu nepreocupatu nu vede altceva, decât implinirea unei detorintie parintesce a Pré Santiei Sale facia de preotimea s'a.

Ca inse intre cei 600 de preoti s'a aflat unulu, carele a luat in desiertu sfaturile parintesce ale Pré Santiei Sale, si a dat acelu cerculariu „Luminatoriului“ se-lu publice, este unu lucru, pre carele nu voim a-lu caracterisá ; ér daca „Luminatoriulu“ a aflat de bine a face din elu o arma spre a loví in Pré Santi'a S'a, — apoi dupa cele amintite mai sus acea arma inca nu este altceva, decât numai o inventiune a „Luminatoriului“, — pentru ca inca nu esista casu in istori'a lumii, cá ómeni seriosi se fia luat vre odata in nume de réu vre unui parinte, ca a sfatuit pre fii sêi, precum o-a facut acést'a „Luminatoriulu“, folosindu-se si explotand réutatea unui fiu facia de Parintele seu.

„Luminatoriulu“ a publicat mai deunadi si urmatori'a „scire de sensatiune“, ca : „unu invetiatoriu romanu confessionalu dintr'o comuna invecinata cu Temisiór'a si apartienetória diecesei Aradului, dupa unu servitiu de 22 de ani, pururia laudatu pentru purtarea s'a, in dilele trecute a luat lumea in capu“ — din caus'a „sicanării nemaipomenite din partea comitetului parochialu ; si apoi mai adaogênd „Luminatoriulu“ urmatori'a observare : „Admirabilu e aceea, ca tot cei buni, cei mai adicti ai causei nationale, pâtiesc astfelu de sicane — in dieces'a Aradului.“

In adeveru grava invinuire la adres'a diecesei Aradului !

Dar pentru ca invinuire de acésta grava natura s'au ivit, si se repetiescu in modu atât de usior in „Luminatoriulu“, — cerem permissiunea onor. publicu, — cá dupa o tacere atât de indelunga se-ne ocupám mai in specialu si cu acésta „scire de sensatiune“, si respective invinuire a „Luminatoriului“ la adres'a „diecesei Aradului“.

O imprejurare adeca ni-s'a aretat la prim'a pri-

vire a acestei „sciri de sensatiune“ a „Luminatoriului“ fôrte batâtoria la ochi si chiar enigmatica.

„Luminatoriulu“ vorbesce despre „unu invetiatoriu confessionalu romanu“, devenitu victima „sicaneloru comitetului parochialu“; dar nu numesce pre nume nici pre acelu dnu invetiatoriu, nici comitetulu parochialu, nici comun'a, din carea acelu invetiatoriu „a luat lumea in capu.“

Si „Luminatoriulu“, precum se scie, nu pré are tocm'a datin'a de a fi pré crutiatoriu in astfelu de casuri chiar facia de unu „comitetu parochialu“.

Cu tôte acestea in casulu de facia n'a numitu pre acelu comitetu parochialu, „renitentu“ cá celu putiën se-lu judece lumea pentru „renienti'a“ si „sicanàrile“ sale; ci s'a multiemit numai a ridicá o invinuire la adres'a diecesei Aradului.

Acésta crutiare a acelui „renitentu comitetu parochialu“ ne spune, ca este ce este in lucru, si respective in acésta „scire de sensatiune.“

Si in adeveru este ce este in lucru, pentru ca informandu-ne noi despre cele cupriuse in acésta scire de sensatiune chiar dela ómeni demni de crediémentu din pârtilé Temisiorii am aflat urmatórele :

Desi „Luminatoriulu“ n'a numitu cu numele pre acelu „invetiatoriu, carele a luat lumea in capu“ — totusi in Temisióra si in comunele invecinate cu Temisiór'a, precum ni-se reportéza, dupa descrierea, facuta de „Luminatoriulu“ tóta lumea a védiut ceea ce de altcum este lucru publice cunoscutu in acele pârtilé, ca cele cuprinse in acea „scire de sensatiune“ se potrivescu cá ou cu ou cu casulu specialu alu fostului invetiatoriu din comun'a Siagu, dlu Ioan Dobosianu. Contra acestui dnu invetiatoriu in adevêru a fost unu procesu disciplinariu, si acelu procesu disciplinariu, in adeveru s'a resoltit prin „forulu nostru supremu bisericescu“, — carele constatandu, ca numitulu dnu invetiatoriu si-a insusit in modu abusivu o suma insemnata din averea comunei bisericesci l'a condamnat a restitui acea suma. Mai departe in pârtilé Temisiorii scie tóta lumea chiar din cele publicate in „Luminatoriulu“ ca numitulu dnu invetiatoriu s'a stremutat in comun'a Birdea din dieces'a Caransebesiului, unde, precum a scris „Luminatoriulu“, a fost primit cu mare pompa.

Daca despre acestu dnu invetiatoriu a scris „Luminatoriulu“ ca a „luat lumea in capu“, — nu scim, pentru ca „Luminatoriulu“ n'a spus. Ceea ce scim inse cá faptu positivu si nu cá „deductiune, seau eventuala posibilitate“ este, ca unu casu de asemenea natura nu s'a întemplat cu nici unu altu invetiatoriu din dieces'a Aradului, nici din pârtilé Temisiorii, nici din alte pârtilé.

Si deci daca „Luminatoriulu“ a întieles sub „invetiatoriulu, carele a luat lumea in capu“ pre fostulu invetiatoriu in Siagu, dlu Ioan Dobosian atunci facia de invinuirea adresata de „Luminato-

riulu“ diecesei Aradului din incidentulu stremutârii sale din Siagu in comun'a Birdea din eparchi'a Caransebesiului din partea nôstra, a organului acestei eparchii, nu mai este trebuintia de a dice alt'a, decât ca acestu casu ar fi in adeveru fôrte caracteristicu pentru vremile, in cari traimu; ér daca cumvá „Luminatoriulu“ ar fi întieles pre altu invetiatoriu, ceea ce noi, precum am dis mai sus, nu am aflat si nu am potut aflá, pentru ca faptice nu exista in tóta dieces'a nici unu casu cu nici unu invetiatoriu, cu carele se-se potrivésca cele cuprinse in scirea de sensatiune a „Luminatoriului“: atunci acele invinuiuri ridicate fiind de „Luminatoriulu“ cá multe altele la adres'a „diecesei Aradului“ fara de nici o basa reala, sunt si remanu o simpla inventiune, o scornitura a „Luminatoriului“.

Congresulu nationalu bisericescu.

Siedinti'a XII. tienuta la 12/24 Octomvre.

Redeschidindu-se siedinti'a la 4 óre dupa amédi, —

La ordinea dilei se pune raportulu comisiunei scolare, care prin referentulu seu Stefan Velovan raportéza asupra propunerii deputatului Vasiliu Mangra de sub Nr... si comisiunea propune: a se transpune consistoriului metropolitanu spre studiare si raportare.

Deputatulu Parteniu Cosma face contra propunere a se trece preste acésta propunere la ordinea dilei.

Punendu-se la vot contra propunerea dep. P. Cosma :

Se primesce si se trece la ordinea dilei. Urmeza la ordine raportulu comisiunei speciale esmise sub Nr... in caus'a afaceriloru fundatiunei „Gozsdu“ care prin referentulu seu Ioan Lenger referéza asupra raportului consistoriului metropolitanu din 20 Augustu a. c. Nr. 205 in caus'a alegerei in reprezentanti'a fundatiunei de membru a directorului de banca Parteniu Cosma din Sibiiu, in contra carei alegeri a protestatu 4 membri maioreni a familiei Poynar, si comisiunea propune :

Avendu in vedere dispositiunile literiloru fundationale §. 7. din 5 Maiu 1885 intarite de Inaltulu guvernulu la 25 Septembre 1885 Nr. 45731 alu ministrului de culte, care dispune, ca reprezentanti'a se întregesce ea pe sine;

avendu in vedere, ca in contra alegerei severite de reprezentantia la 17—22 Martiu 1889 adeca in privinti'a corectitatii acelei alegeri nu se face nici o esceptiune si ca aceea alegere a urmatu cu majoritate absoluta de voturi 4 din 7;

avendu in vedere, ca membriloru din famili'a Poynar in totalitatea lor nu le compete decât unu vot decisivu si, si acesta in colegiulu celoru îndreptatiti la alegere in întielesulu §-lui 5 dupa cum a-

rata chiar textului originalu, carele dice: „rok on a i m n a k s z a v a z a t u k“ si nu „s z a v a z a t a i k“;

avendu in vedere, ca dupa §. 7 l. cc a testamentului fericitului fundatoru, familiei Poynar (colectiv) nu-i compete altu dreptu de cât fie carui dintre membrii reprezentantiei;

avendu mai departe in vedere, ca reprezentantii familiei Poynar nici in protestulu lor dto 23 Iuliu 1889 Nr. 193 m. 1889, nici in declaratiunea lor dto 24 Martiu 1890 Nr. 45 M. nu mentionéza nici o exceptiune basata pe § 7 liter. cc din testamentu si § 6 lit. fund., ca prin urmare in nici o directiune capabilitatea dlui Parteniu Cosma de a ocupá acestu locu nu se póte negá;

tot asia avendu in vedere declaratiunea esecutorului testamentariu Dr. Georgiu Ioanovicu dto 31 Iuliu 1890 Nr. 196 m. 1889, carele dice „cu tóta promptéti'a mi dau consensulu la alegerea din cestiune, fiind convinsu, cumca alesulu membru in tóta privinti'a va corespunde chemarei sale;“

avendu in fine in vedere declararea dómnei Melania Nemeshegyi, fosta veduva Eman. Gozsdu dto 7 Iuliu 1889 Nr. 187 M. carea intr'altele dice: sunt convinsa, ca dlu Parteniu Cosma cá bunu confesionalu va avé la inima totdeún'a interesele fundatiunei, fiind-ca s'a tienutu, dupa cum sciu eu, de cei mai aprópe ai fericitului meu barbatu.“

Din tóte acestea considerante comisiunea propune a nu se considerá protestulu membrilor familiei Poynar si a se intari alegerea facuta de reprezentanti'a fundatiunei Gozsdu in siedinti'a din 17/22 Martiu 1889.

Deputatul Parteniu Cosma la desbaterea acestui obiectu se indepartéza din siedintia.

Neivindu-se nici o obiectiune fatia cu propunerea comisiunei, congresulu cu unanimitate enuncia — Congresulu bisericescu nationalu romanu de religiunea gr. or. dechiara alegerea dlui Parteniu Cosma cá membru in reprezentanti'a fundatiunei Gozsdu de corecta si valida.

Tot aceeasi comisiune raportéza asupra raportului consistoriului metropolitanu din 22 Augustu a. c. Nr. 97 pentru a nu se incuviintiá conclusulu reprezentantiei fundatiunei Gozsdu, cá sè se vènda 27 actiuni a primei casse de pastrare, si comisiunea propune:

Avendu in vedere principiulu economicu, ca nu e bine a tiené capitalulu unei averi mai insemnate legatu de unu soi u bunuri si ca e dispositiune de precautiune a asiediá averea in diverse soiuri de bunuri, precum insusi testatorulu a indicatu acestu principiu in §. 7. lit. e) din testamentu si lit. fundationale §. 4 dispunendu asiediarea averei spre fructificare la diverse institute din tiara;

avendu in vedere, ca nu e consultu a avé datorii pentru cari platesci 6⁰/₀ si minimum 5¹/₂⁰/₀ in-

terese anuale si a trage dupa capitalulu activu numai 4¹/₂⁰/₀ interese;

avendu in vedere mai departe schimbarea realitatiloru comerciale, cari ar puté se face, cá actiile I-mej casse de pastrare se scada in daun'a fundatiunei;

avendu in fine in vedere, ca dispositiunile testamentare in privinti'a prefacerei actiuniloru institutului din cestiune nu se referescu de cât la numerulu actiuniloru lasate de fericitulu testatoru, care numeru de actiuni nu se ataca de feliu, deórece fundatoriulu a lasatu numai 54, care astadi s'a sporitu la numerulu de 150.

De aceea comisiunea propune:

Congresulu nationalu romanu de religiunea gr. or. incuviintiéza conclusulu reprezentantiei fundatiunei „Gozsdu“ dto 8—15 Martiu Nr. XX (ad 360/91) adeca incuviintiéza vinderea a 27 actiuni a I-mej casse de pastrare pestane cu acelu adausu, ca vendiarea se se face dupa primirea dividendei pro 1891 si intr'unu modu, care nu ataca cursulu acestoru actiuni prin oferirea lor. Tot de odata se insarcinéza reprezentanti'a fundatiunei Gozsdu a insciintiá de timpuriu pe creditorii fundatiunei de a restitui datorile.

Deputatul Parteniu Cosma face urmatórea contra propunere:

Considerandu, ca fundatoriulu in punctulu VII. lit. c) alu testamentului seu dispune, ca actiile dela prim'a cassa de pastrare patriotica“ pentru cari prevede unu viitoriu stralucitu — cât timpu referintiele nu se vor schimbá spre reu — se nu se venda, ci se se conserve cá unu isvoru de venite siguru si

considerandu, ca efectele din cestiune sunt cele mai sigure in patri'a nóstra si ca si in trecutu au contribuitu in mod estraordinariu la sporirea averei fundatiunei si se póte prevedé cu siguritate, ca acesta insusire si-o vor pastrá si in viitoriu, in consonantia cu propunerea consistoriului metropolitanu, propunerea reprezentantiei fundatiunei pentru vinderea actiuniloru dela prim'a cassa de pastrare patriotica, nu se apróba.

Puendu-se la votu contra propunerea deputatului Parteniu Cosma aceea se primesce si se enuncia cá conclusu:

Considerandu, ca fundatoriulu in punctulu VII. lit. c) alu testamentului seu dispune ca „actiile dela prim'a cassa de pastrare patriotica“ pentru cari prevede unu viitoriu stralucitu — cât timpu referentiele patriei nu se vor schimbá spre reu — se nu se venda, ci se se conserve cá unu isvoru de venite siguru si

considerandu, ca efectele din cestiune sunt cele mai sigure in patri'a nóstra, si ca si in trecutu au contribuitu in modu estraordinariu la sporirea averei fundatiunei si se póte prevedea cu siguritate, ca acesta insusire si-o vor pastrá si in viitoriu, in con-

sonantia cu propunerea consistoriului metropolitan, propunerea reprezentantiei fundatiunei, pentru vinderea actiunilor dela prim'a cassa de pastrare patriotica, nu se apróba.

Aceea-si comisiune raportéza asupra raportului consistoriului metropolitan din 22 Augustu a. c. Nr. 197 in caus'a cererei dómnei Melania Nemeshegyi, veduv'a reposatului marelui fundatoriu Emanuelu Gozsdu pentru a i se cedá din emisiunea I-meii casse de pastrare din Pest'a din anulu 1890 trei actiuni pe langa pretiulu de cumperare de 3000 fl. si in conformitate cu propunerea comisiunei congressulu decide :

La propunerea consistoriului metropolitanu dto 22 Augustu 1891 Nr. 179 se apróba conclusulu reprezentantiei fundatiunei lui Gozsdu dto 2—11 Martiu 1890 Nr. 188 in intregu cuprinsulu seu.

Tot aceea comisiune raportéza asupra ratiocinilor fundatiunei Gozsdu pe anii 1886, 1887 si 1888 si raportorulu comisiunei Ioan Lenger dandu cetire raportului si propunerei comisiunei se enuntia :

1. Ratiociniile pe anii 1886, 1887 si 1888 se ean la cunoscintia éra reprezentantiei si comitetulu fundatiunei li-se da absolutoriulu cerutu.

2. Se aduce multiamita atât domniloru din reprezentantia, cât si celoru din comitetulu fundatiunei dinpreuna cu avocatulu ei, si raportulu comisiunei se aclude la protocolu sub liter'a...

Tot comisiunea speciala raportéza asupra raportulu consistoriului metropolitanu din 5 Octobré a. c. Nr. 294, prin care se promovéza normativulu votatu de consistoriulu metropolitanu, prin care se reguléza referintiele fundatiunei Gozsdu catra metropolia si comisiunea propune :

Avendu in vedere, ca reprezentanti'a fundatiunei nu este decât unu organu de administratiune, carele nu se póte pune in coordinatiune cu metropolia, adeca cu congressulu si consistoriulu metropolitanu, cari represinta pre proprietarii fundatiunei;

Avendu in vedere, ca normativulu in tot cuprinsulu seu a manecat din punctu de vedere cá cele de sus ;

In fine ca este si de prisosu acestu normativu, fiindu ca relatiile regulate intr'ensulu suntu si trebuescu se fie regulate in alte regulamente speciale ;

In fine fiind-ca prin acestu normativu s'au regulatu numai relatiile esterne, intru cât mai nainte comitetulu locui'a in Budapest'a acum inse va trebui se functioneze in Sibiuu.

De aceea se propune :

Maritulu congressu declara presentulu normativu de prisosu.

Présanti'a S'a dlu episcopu Ioanu Metian face contra propunere : ca pana la procsimulu congressu consistoriulu metropolitanu se-l aplice in modu provisoriu.

Panendu-se la votu contra propunerea Présan-

tiei Sale dlu episcopu Ioan Metian se enuntia : — obiectulu se reléga la procsimulu congressu ; pana la procsim'a siedintia ordinara a congressului, consistoriulu metropolitanu se insarcinéza a se conformá acestui normativu.

In necsu cu conclusulu de sub Nr. ... punendu-se la ordinea dilei alegerea unui asesoru suplentu in senatulu bisericescu, alegerea se face prin votare secreta cu siedule respundiendu la apelulu nominalu cu totulu 51 deputati.

Constatandu-se, ca numerulu sieduleloru corespunde numerulu votantiloru se alege o comisiune scrutinatóre in persónele deputatiloru : Filaret Musta, Ioan Lenger, si Areliu Suciú, care comisiune pentru indeplinirea scrutiniului se retrage in o odae separata.

Notariulu generalu congressualu presenta budgetulu de cassa pentru acésta sesiune congressuala, specificându pentru fie-care diecesa diurnele deputatiloru si spesele lor de calatorie conform conclusulu adusu in siedinti'a Nr. prot. apoi detragerile ce se facu din viaticu in proportiune absentiele unoru membri, si in fine detragerile de 5% in favorulu fondulu congressualu si spesele biroului.

Sumariile bugetulu congressualu se presinta astfelu :

Diurne :

Pentru archidieceasa 1448 fl.

Pentru eparchi'a Aradului 1048 fl.

Pentru eparchi'a Caransebesiului 940 fl.

Spesele de calatorie :

Pentru archidieceasa 200 fl. 08 cr.

Pentru eparchi'a Aradului 411 fl.

Pentru eparchi'a Caransebesiului 334 fl. 10 cr.

Spesele biroului :

Pentru archidieceasa 50 fl.

Pentru eparchi'a Aradului 50 fl.

Pentru eparchi'a Caransebesiului 50 fl.

Votandu-se acestu bugetu in tóte detairile, pentru esecutarea lui se dispune : ca fie-care eparchie se escontenteze pe deputatii sei si spre acestu scopu biroulu congressualu se espedeze la respectivele consistóre eparchiale câte unu estrasu din acestu bugetu specificu, avendu aceleasi consistórie a detrage dela fie-care deputatu câte 5% din competentiele sale si aceste sume detrasede se le transpuna la fondulu congressualu administratu de consistoriulu metropolitanu.

Comisiunea scrutinatóre esmisa sub N. pentru efeptuirea scrutiniului alegerei unui asesoru suplentu in senatulu strinsu bisericescu raportéza, ca protosincelulu Iosif Goldisiu a intranitu 48 voturi, protopresbiterulu Ioan Papiu 2 voturi si protodiaconulu Mateiu Voilean 1 votu.

Conform acestui resultatu protosincelulu Iosif

Goldisiu se declara al-su asesoru suplentu in senatulu strinsu bisericescu.

Presedintele arhiepiscopu metropolitu cu privire la alegerea efeptuita sub Nr. precedentu si la „stat. org.“ §. 132 intaresce pe protosinclulu Iosif Goldisiu de aseseru suplentu in senatulu strinsu bisericescu. Se ea la cunoscintia.

Nefiind alte obiecte pentru sesiunea acésta congresuala, presidiulu inainte de ce se va inchea sesiunea propune a se lua mesuri pentru autenticarea protocolului siedintiei presente.

Congresulu dispune, ca protocolulu siedintiei de astadi se se autentice in comisiune mane la 12 óre la care actu vor participá toti membrii congresuali cari se vor aflá pe atunci in Sibiu.

Urmandu a se incheiá congresulu prezentu presedintele arhiepiscopu si metropolitu accentuandu, ca rezultatele activitatii congresului din acésta sesiune sunt satisfactóre si debaterile au decursu in cea mai buna ordine, multiamesee Présantiiloru Lor dlor episcopi I. Metian si N. Popea pentru succursulu dat in resolvirea agendelor, precum si biroului si deputatiloru, invocandu binecuvantarea cerésca preste rezultatele lucrariloru congresului, sesiunea ordinara a congresului nostru nationalu bisericescu o declara de incheiata.

La acestea deputatulu Ioan de Leményi in numele deputatiloru exprima multiamita Escelentiei Sale I. P. S. domnu arhiepiscopu si metropolitu pentru parintésc'a, intielépt'a si bun'a conducere a debateriloru congresuale, precum si Présantiiloru Lor dlor episcopi pentru eficacea conlucrare.

Incheiându-se astfáliu sesiunea congresuala, membri congresului cu urári pentru presidiu si pentru Présántitii episcopi se despartu intre salutari cordiale.

In conformitate cu dispositiunea de sub Nr. prot. a protocolului siedintiei congresuale XII din 12/24 Octobre a. c. s'a cetitu si autenticatu astadi in comisiune, fiind de fatia Escelenti'a S'a I. P. S. Domnu arhiepiscopu si mitropolitu Miron Romanuil, Présánti'a Sa dlu episcopu Nicolau Popea, Ieroteiu Belesiu, Dr. Ilarion Pusicariu, Vasilu Belesiu, Valeriu Bologna, Parteniu Cosma, Nicanor Fratesiu, Ioanu Hannia, Nicolau Ivan, Ioan Leményi, Ioanu Papp, Paulu Papp, Ioanu Popescu Ioan cav. de Pusicariu, Dr. Remus Rosica, Georgiu Szerbu si Nicolau Zigre.

D I V E R S E.

* *Parastasu.* Duminec'a trecuta s'a oficiatu in biserica catedrala din Aradu unu parastasu pentru fericitulu intru aducere aminte Arhiepiscopu si Metropolitu Andreiu baronu de Siagun'a. La finea servitiului divinu parintele protopresviteru Moise Bocsianu, tienù o cuvintare, in carea espuse viéti'a si virtutile fericitului Arhiepiscopu si Metropolitu, prin cari si-a cascigatu unu

titlu neperitoriu la recunoscintia bisericeii si natiunei sale. — In veci amintirea lui!

* *Espositi'a din Chicago.* Intre raritatile surprindietóre la espositi'a din Chicago, va fi si o piramida mare construita din 400 de pianuri. Naturalu, ca tóte instrumentele vor stá in legatura cu unu curentu electricu, si dupa aceea, déca cineva va cântá pe unulu, omulu isi va puté face o ideia, cum apare, când 400 de pianuri suna deodata intr'o armonia.

* *Poporatiunea Olandei,* dupa recensémintulu din urma, e de 4,511,415 suflete, dintre cari 2,228,487 barbati si 2,282,928 femei. Teritoriulu tierii e de 3,253,826 hectare, deci pentru fie-care hectaru se vinu 1360 suflete. Dupa religione poporatiunea arata urmatórele raporturi: 2,500,000 protestanti; 1,600,00 catolici si 97,000 jidovi.

CADOU DE CRETIUNU SI ANULU NOU.

Dela „Tipografi'a diecesana“ din Arad, se potu procurá spre acelu scopu, urmatórele opuri:

1. „Scrieri pentru poporu“ compuse de Iuliu Grofsioreanu, inv. — Pretiulu 25 cr. francata.
2. „Colindi si cântece poporali“ culese de Teodoru Daulu, inv. — Pretiulu 30 cr. francata.
3. „Cursu practicu“ despre cultivarea pomiloru si a fragariloru, de I. P. Reteganulu, inventatoriu. Pretiulu 35 cr. francata.
4. „Etichet'a“ — Studiu socialu de Iosif-Ioanu Ardeleanu, parochu rom. gr. or. — Pretiulu 65 cr. francata.
5. „Florile inimei“ — Poesii de Isa'a B. Bosco. — Pretiulu 80 cr. francata.

Dela 10 exemplare 20% rabatu.

C o n c u r s e.

Se escrie concursu pentru deplinirea parochiei vacante de clas'a a III-a din comunele impreunate intr'o parochia **Forosigu-Hodisiu**, protopresviteratulu Tincei, cu terminu de alegere de 30 zile dela prim'a publicare.

Emolumintele sunt: a) Dela Forosigu: patru holde de pamentu aratoriu si o livada, — birulu dela 75 case câte o vica cucuruzu despoiatu, un'a di de lucru cu man'a dela fie-care casa, — si stolele usuate. — b) Dela Hodisiu: patru holde de pamentu, — birulu dela 70 case câte o vica cucuruzu despoiatu, — un'a di de lucru cu man'a dela fie-care casa, si câte dóue portiuni de fênu, apoi stolele usuate si cas'a parochiala cu intravilanulu seu, unde alesulu preotu va avé a locuí.

Doritorii de a ocupá acést'a parochie, sunt avisati a substerne recursele instruate conform prescrizeloru Stat. org. in terminulu indicatu subserisului protopresviteru in Cséffa (cottulu Bihar) prezentandu-se in vre-o Dumineca la st'a biserica in ambele locuri, spre a-si aretá destertatea in cele rituali.

Se obsérva cà alesulu preotu, intr'o serbatóre va serví in Hodisiu. éra intr'alta in Forosigu.

Forosigu-Hodisiu, 16/28. Octomvre 1891.

Comitetele parochiale.

In contielegere cu: IOSIF VESS'A, m. p. protop. Tincei.